



ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

УДК 821.161.2-1:81'42:378.147

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.20519961>

Методичний потенціал поезії Максима Кривцова у процесі викладання когнітивної поетики

Старостенко Тетяна Миколаївна,

кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри англійської філології, докторантка кафедри української літератури та журналістики імені професора Леоніда Ушкалова Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

<http://orcid.org/0000-0003-2343-105X>

Прийнято: 08.05.2026 | Опубліковано: 30.05.2026

***Анотація:** У статті розглянуто теоретико-методичні засади використання сучасної української воєнної поезії як джерельного матеріалу для викладання когнітивної поетики у закладах вищої освіти. **Мета** статті полягає в теоретико-методичному обґрунтуванні дидактичного потенціалу поетичної збірки Максима Кривцова «Вірші з бійниці» (2024) як репрезентативної ілюстративної бази для навчання літературознавчо-когнітивного підходу до аналізу текстів у закладах вищої освіти, а також у виявленні та системному описі когнітивних механізмів конструювання емоційних концептів у сучасній українській воєнній поезії. У дослідженні використано інтегративну **методологію**, що синтезує теорію концептуальної метафори Джорджа Лакоффа і Марка Джонсона, концептуальні положення Золтана Кевечеша, фреймову семантику Чарльза Філмора, етнолінгвістичний підхід, заснований на теорії семантичних*



примітивів Анни Вежбицької, а також когнітивно-граматичну теорію профілювання Рональда Лангакера. На основі окресленої теоретичної бази сформовано методичний апарат дослідження, який включає концептуальний аналіз поетичного тексту, моделювання метафоричних структур, фреймовий аналіз і аксіологічну інтерпретацію емотивної лексики. У **результаті** дослідження визначено архітектуру емоціоконцепту як трикомпонентної структури, що охоплює понятійне ядро, образно-асоціативну периферію та ціннісно-оцінну складову. Виявлено систему домінантних емоціоконцептів збірки, таких як **ВІЙНА**, **НУЛЬОВА ІДЕНТИЧНІСТЬ**, **ЛЮБОВ–НОРМАЛЬНІСТЬ**, **СТРАХ–СМЕРТЬ**, **БУДЕННІСТЬ**. Встановлено, що в поезії Кривцова традиційні метафоричні моделі зазнають деформації під тиском травматичного досвіду, поступаючи принципово новим конфігураціям. Описано механізми фреймової деформації, семантичної інверсії та концептуальної градації від тілесного до космічного рівня репрезентації. Розроблено трирівневу модульну модель викладання теми (теоретичний, аналітичний і продуктивний модулі) загальним обсягом 4–6 аудиторних годин, а також систему з чотирьох типів завдань, організованих за принципом поетапного ускладнення, від рецептивного картування концептуальних метафор до самостійного концептуального аналізу. Згідно з **висновками**, збірка «Вірші з бійниці» постає як методично продуктивний матеріал для університетського курсу когнітивної поетики, що зумовлено синергією її документальної автентичності, когнітивної виразності та аксіологічної насиченості. Інтеграція сучасної воєнної поезії в освітній процес забезпечує високий рівень рецептивної релевантності для студентської аудиторії XXI століття, трансформуючи інтерпретацію поетичного тексту з рівня формалізованої навчальної процедури в площину осмисленої інтелектуальної рефлексії колективного національного досвіду. Перспективи подальших студій



окреслюються розширенням дослідницького корпусу, здійсненням компаративного аналізу емоціоконцептів у доробку різних авторів сучасної української воєнної поезії, а також поглибленим вивченням рецептивного аспекту декодування концептуальних структур студентською аудиторією.

Ключові слова: емоціоконцепт, концептуальна метафора, фреймова семантика, когнітивна поетика, дидактичний потенціал, аксіологічна реконфігурація.

The Methodological Potential of Poetry by Maksym Kryvtsov in Teaching Cognitive Poetics

Tetiana Starostenko,

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor at the English Philology Department, a postdoctoral student at Professor Leonid Ushkalov's Ukrainian Literature and Journalism Department
H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University

<http://orcid.org/0000-0003-2343-105X>

Abstract: *The article examines the theoretical and methodological framework for employing contemporary Ukrainian war poetry as source material for teaching cognitive poetics in higher education institutions. The aim of the article is to provide a theoretical and methodological justification of the didactic potential of the poetry collection “Virshi z biinysi” (Poems from the Embrace) by Maksym Kryvtsov as a representative illustrative base for teaching a cognitive poetics course in higher education, as well as to identify and systematically describe the cognitive mechanisms underlying the construction of emotive concepts in contemporary Ukrainian war poetry. The study embraces an integrative methodology synthesising George Lakoff and Mark Johnson’s conceptual metaphor theory, the conceptual*



*frameworks of Zoltán Kövecses, Charles Fillmore's frame semantics, the ethnolinguistic approach grounded in Anna Wierzbicka's theory of semantic primitives, and Ronald Langacker's cognitive-grammatical profiling theory. Building on the theoretical framework outlined above, the study employs a methodological apparatus comprising conceptual analysis of poetic text, metaphorical structure modelling, frame analysis, and axiological interpretation of emotive lexicon. The study identifies the architecture of the emotional concept as a three-component structure encompassing a conceptual core, an imagery-associative periphery, and an evaluative-axiological dimension. A system of dominant emotive concepts in the collection is established, including WAR, ZERO IDENTITY, LOVE-NORMALITY, FEAR-DEATH, and MUNDANITY. It has been demonstrated that in Kryvtsov's poetry, conventional metaphorical models undergo deformation under the pressure of traumatic experience, giving way to fundamentally fresh configurations. The mechanisms of frame deformation, semantic inversion, and conceptual gradation from the corporeal to the cosmic level of representation are described. A three-tier modular teaching model (theoretical, analytical, and productive modules) spanning 4–6 contact hours has been developed, along with a system of four task types organised according to the principle of gradual complexity, ranging from receptive mapping of conceptual metaphors to independent conceptual analysis. The study **concludes** that "Poems from the Embrace" constitutes methodologically productive material for a university course in cognitive poetics, owing to the synergy of its documentary authenticity, cognitive expressiveness, and axiological density. The integration of contemporary war poetry into the educational process provides a high degree of receptive relevance for twenty-first-century students, transforming the interpretation of poetic text from a formalised instructional procedure into a space of meaningful intellectual reflection on collective national experience. Prospects for further research include expanding the corpus, conducting a comparative analysis of emotive concepts across works by*



different authors of contemporary Ukrainian war poetry, and deepening the study of the receptive dimension of conceptual structure decoding by student audiences.

Keywords: *emotive concept, conceptual metaphor, frame semantics, cognitive poetics, didactic potential, axiological reconfiguration.*

Постановка проблеми. Поетичний текст виступає засобом актуалізації первинних способів мислення, продуктом освоєння макро- та мікрокосму. Як різновид пізнання, дзеркало реальності, поезія передусє науковій раціональності. Метафора, первинно недооцінена епістемологами, виходить за рамки декоративного елемента мовлення. Так, *кенінги* у «Беовульфi» виокремлюють найсуттєвішу ознаку предмета чи явища. Представник харківської лінгвістичної школи О.О. Потебня розглядав слово природної мови як одиницю поезії, а поезію, своєю чергою, як специфічний спосіб «осягнути» світ: «поезія як мистецтво становить сутність предметів» [8, с. 117]; «Кожне розуміння слова є його новим усвідомленням, і кожне слово, як акт думки, є точним показником ступеня розвитку думки» [8, с. 200]; «людина задовольняється не образом самим по собі, а його значенням» [8, с. 269].

Саме в такому контексті концепт як базова одиниця когнітивної лінгвістики, і зокрема емоціоконцепт, демонструє евристичний потенціал. Емоціоконцепт посідає центральне місце в сучасних університетських програмах з когнітивної поетики, лінгвістики тексту та аналізу художнього дискурсу, оскільки уможливорює системний опис того, як людина вербалізує афективний досвід, який може бути індивідуальним чи колективним, повсякденним чи травматичним. Разом із тим, дослідники й викладачі нерідко стикаються з проблемою добору актуального, культурно ємкого ілюстративного матеріалу, здатного органічно поєднати теоретичний апарат із живим читацьким досвідом. Поетична збірка Максима Кривцова «Вірші з бійниці» (2024) відкриває в цьому сенсі наукову та дидактичну можливість.



Тексти, створені безпосереднім учасником бойових дій, демонструють широкий спектр когнітивних механізмів побудови емоційних концептів, включаючи метафоричні проєкції, фреймову архітектуру, тілесні схеми та культурно-специфічні сценарії. Документальна автентичність матеріалу забезпечує дослідженню не лише наукову репрезентативність, а й вагому аксіологічну значущість, трансформуючи аналіз поетичного тексту в форму інтелектуальної рефлексії над колективним національним досвідом новітньої історичної доби.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Попри те що українська література входить до обов'язкового ядра шкільних та університетських програм, методичний супровід її викладання, зокрема публікації, орієнтовані на міждисциплінарне застосування літературного матеріалу суміжними галузями знань, залишається достатньо помірним відносно реального дидактичного потенціалу дисципліни. Навчально-методичні посібники присвячені вивченню індивідуальних методик викладання української літератури як університетського, так і шкільного кола, базових авторів минулих сторічч (В. Микитюк «Іван Франко і методика викладання української літератури», 2017) [7]; або патріотичному вихованню (Яценко Т. «Орієнтири методики навчання української літератури в ВНЗ наприкінці ХХ – початку ХХІ століття», 2011) [9]. Методично ємким є видання Л. Башманівської «Методика навчання української літератури: від теорії до практики: навчально-методичний посібник», в якому авторка демонструє сучасні технології інтерактивного, модульно-розвивального, проєктного та інтегрованого навчання, а також аналізує інформаційно-технологічний потенціал вивчення предмету (Башманівська Л. «Методика навчання української літератури: від теорії до практики», 2024) [1]. Незважаючи на те, що посібник присвячений студентам українських вишів, він фокусується на методиці викладання літератури у шкільній аудиторії.



Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми.

Обмеженням зазначених вище праць є їхня зосередженість на літературі як предметі викладання в традиційному сенсі без виходу в площину когнітивно-лінгвістичного аналізу тексту як дидактичного інструменту. Питання використання сучасної української воєнної поезії для вивчення емоціоконцептів в рамках курсу когнітивної поетики та лінгвістики тексту в науково-методичній літературі представлено фрагментарно. Поза увагою дослідників залишаються механізми міждисциплінарного застосування поетичного матеріалу, зокрема, можливість залучення збірки Максима Кривцова «Вірші з бійниці» як ілюстративної бази для формування аналітичної компетентності студентів-філологів. Водночас неможливо не констатувати зростаючу дистанційованість сучасного покоління від текстів традиційного канону. Такі постаті, як Шевченко, Франко, Тичина, Гончар, попри безперечну художню і культурно-історичну значущість, є концептуально віддаленими для студентської аудиторії ХХІ століття. Їхня мова, образний світ і соціокультурний контекст вимагають значних герменевтичних зусиль, які нерідко стають на заваді безпосередньому читацькому сприйняттю. У результаті текст перестає бути живим матеріалом для мислення і перетворюється на об'єкт примусового засвоєння. Залучення сучасних текстів до навчального процесу забезпечує рецептивну доступність матеріалу, актуальний концептуальний словник та аксіологічну чутливість, перетворюючи аналіз поетичного тексту з абстрактної справи на осмислену інтелектуальну діяльність. Саме цю лакуну покликана заповнити пропонована стаття.

Сама тема емоціоконцентрів та їхнє функціонування у сучасних текстах теж залишаються малодослідженими вітчизняною науковою думкою. Спробу вивчення трагічного досвіду переосмисленого естетично шляхом упорядкування «хаосу довколишнього буття» здійснено Галиною Матусяк у



публікації «Міфологічні сценарії у збірці Максима Кривцова «Вірші з бійниці» у 2024 році, де авторка, послуговуючись термінологією «міфологічний сценарій» з опертям на монографію Ю. Вишницької, досліджує інтертекстуальні коди, міфологічні та неміфологічні доміанти у творчості поета [6, с. 69-74]. Робота висвітлює питання імплікації біблійних сюжетів, образів та мотивів в інтертекстуальне поле книги, оперуючи поняттями «Марія», «Магдалина, «на Голгофі», «Хесус», а також аспект «розуміння Бога». Таким чином, заявлений «міфологізм» обмежується суто біблійними поняттями. Натомість у статті 2025 року «Номо viator у поезії Максима «Далі» Кривцова (на матеріалі збірки «Вірші з бійниці») О.С. Деркачова аналізує шлях воїна в рамках літературного архетипу шляху [2, с. 85–97]. У публікації так само акцентована ремофілогізація християнських образів та символів «що пов'язана з бажанням ліричного героя надати простору, в якому він перебуває, сакральних ознак, відчутти захист під час мандрівки, з якої повернення важке і майже нереальне» [2, с. 85]. Таким чином, питання конструювання емоціоконцептів як важливих ментальних кодових конструктів, «культурних згустків», залишається відкритим.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є теоретико-методичне обґрунтування дидактичного потенціалу поетичної збірки Максима Кривцова «Вірші з бійниці» як репрезентативної ілюстративної бази для викладання курсу когнітивної поетики у закладах вищої освіти. Окрему увагу зосереджено на можливостях адаптації збірки для формування аналітичної компетентності студентів-філологів у процесі опрацювання емоціоконцептів. Водночас дослідження спрямоване на виявлення та системний опис когнітивних механізмів, що покладені в основу конструювання емоційних концептів у текстах сучасної української воєнної поезії на матеріалі творчого доробку Кривцова.



Виклад основного матеріалу дослідження. Введення поняття «емоціоконцепт» передбачає методичну опору на три взаємопов'язані теоретичні традиції. Згідно з теорією концептуальної метафори, запропонованої Лакоффом і Джонсоном, а також Ковечешем [10, с. 3–32; 11, с. 61–89], абстрактні емоції проходять маніфестацію через сенсорний досвід з оперттям на систему просторових координат. Так, наприклад, в українській культурній традиції СТРАХ може концептуалізуватися через схему НИЗУ («серце впало»), натомість ЛЮБОВ – через схему ВОГНЮ («серце горить»). Поезія Кривцова надає низку прикладів трансформації подібних паттернів у воєнному контексті: *«Намагаюсь почути власне серце // воно зроблене із металу»* (Кривцов, 2024, *«Я йду по чорній вулиці»*); *«Моє серце давно не б'ється // витікає, як річка»* (Кривцов, 2024, *«Моє серце давно не б'ється»*). У результаті концептуальні метафори СЕРЦЕ ЯК МЕТАЛ та СЕРЦЕ ЯК РІЧКА витісняють традиційну модель СЕРЦЕ ЯК ВОГОНЬ. Якщо перша метафора, що уподібнює серце як абстрактну сутність і осередок емоційного стану до фізичного об'єкта з конкретними властивостями (твердість, холодність, непроникність), моделює семантику емоційного затвердіння й нечутливості як захисної реакції психіки на травму, то друга апелює до природного стану. В українській народній творчості характерними паттернами є «мова як річка», коли дівчина говорить, то «як річечка журчить». У Кривцова образність обертається навколо ідеї поступової втрати сили.

Фреймова семантика Філмора [13, с. 111–137] відтворює когнітивну модель емоційних ситуацій. Фрейм КОХАННЯ традиційно включає слоти «суб'єкт», «об'єкт», «дії», «місце». У збірці Кривцова цей фрейм деформується. Так, слот «місце» заповнює каркас мінного поля, а «дії» – підривання та воскресіння: *«Йтиму по мінному полю її тіла // підриватимусь // підриватимусь // воскресатимусь // воскресатимусь // як у грі зі збереженням»* (Кривцов, 2024, *«Йтиму крізь блокпости її губ»*).

Емотивна семантика виводить методологічну базу дослідження семантичної організації емотивних лексем, їхньої аксіологічної маркованості, градуальності та імплікативно-конотативних потенцій. Етнолінгвістичний підхід А. Вежбицької [15, с. 1–23, 95–149], заснований на теорії семантичних примітивів, виявляє універсальні та культурно-специфічні аспекти емоційних концептів у міжмовному просторі. Такий підхід дозволяє виявити культурно-специфічні аспекти емоційних концептів, які в українській воєнній поезії маркують особливу колективну ідентичність.

Таблиця 1.

Архітектура емоціоконцепту.

Трикомпонентна структура концепту	Когнітивно-семантичні параметри аналізу	Приклад
Понятійне ядро	Дефініційні ознаки емоції	«Страх» – базова номінація (Кривцов, 2024, «Я зустрів свою дівчину»).
Образно-асоціативна периферія	Метафоричні, метонімічні проєкції	«Серце з металу» – соматична метафора (Кривцов, 2024, «Я йду по чорній вулиці»)
Ціннісно-оцінна складова	Аксіологічна маркованість	«Чорна весна» – семантична інверсія (Кривцов, 2024, «Хто не помер сьогодні»).

Джерело: власна розробка автора

Таким чином, архітектура емоціоконцепту конституюється трьома шарами: а) понятійним ядром (дефініційні ознаки емоції), б) образно-асоціативною периферією (метафоричні та метонімічні проєкції), с) ціннісно-оцінною складовою (аксіологічна маркованість). У вірші «Я йду по чорній вулиці» ядро концепту ЕМОЦІЙНА АНЕСТЕЗІЯ (*psychic numbing*) залишається імпліцитним, периферія реалізується через колірну інверсію («чорна вулиця», «чорне небо», «чорне світло», «чорні машини», «Намагаюсь почути власне серце», «не чую, не чую, не чую»), а аксіологічна складова – через семантику незворотності.

У гносеологічній перспективі емоціоконцепт являє собою інтегративну когнітивну структуру, що акумулює чуттєво-переживальні, оцінно-



аксіологічні та культурно-специфічні компоненти емоційного знання, вербалізовані засобами природної мови. Вербалізація емоціоконцепту здійснюється через поліаспектну лексико-семантичну систему, що охоплює прямі номінації емоцій, дескриптивні перифрази, а також соматичні й просторово-орієнтаційні метафори, які експлікують тілесний вимір афективного переживання. Когнітивно-граматична теорія Р. Ленекера [14, с. 43–89] дозволяє простежити профілювання емоційних концептів у мовленнєвій практиці.

Важливо, що поняттєво-категоріальний апарат когнітивної поетики не потребує значного спрощення для ефективного впровадження в освітній процес. Теорія концептуальної метафори Дж. Лакоффа первинно ґрунтується на аналізі як повсякденного мовлення, так і поетичних текстів, що забезпечує її методичну доступність і водночас наукову продуктивність. Унаслідок цього студенти мають змогу послідовно переходити від усталених побутових метафоричних моделей на кшталт індивідуально-авторських метафор, простежуючи трансформацію концептуальних структур під впливом травматичного досвіду війни.

Поетичний універсум збірки Кривцова структуровано довкола домінантного концепту ВІЙНА, який реалізується через розгалужену систему метафоричних репрезентацій і зумовлює формування похідних концептосфер. У педагогічному вимірі така організація матеріалу набуває особливої евристичної цінності, оскільки уможливорює наочне простеження динаміки когнітивних процесів, зокрема механізмів семантичної трансформації, за допомогою яких базовий концепт модифікує та переосмислює інші концептуальні структури.

Таблиця 2.

Система домінантних емоціоконцептів збірки «Вірші з бійниці»

Концепт	Метафорична модель	Приклад
ВІЙНА	Стихія, медіашоу, татування, фільм, релігія	«Вітаємо всіх на найжахливішому ток-шоу – Війна – на телеканалі – Забуття» (Кривцов, 2024, «Вітаємо всіх на найжахливішому ток-шоу»).
НУЛЬОВА ІДЕНТИЧНІСТЬ	«Ніхто» – можлива алюзія до образу Одиссея	«Ніхто я і дім мій – спустошення» (Кривцов, 2024, «Вітаємо всіх на найжахливішому ток-шоу»).
ЛЮБОВ – НОРМАЛЬНІСТЬ	Космологічна експансія, антипростір	«волосся – гардини і стеля і небо і Всесвіт» (Кривцов, 2024, «Волосся рікою вогнем пропливає між пальців»).
СТРАХ – СМЕРТЬ	Колір (чорний), пора року (зима)	«Я // не хочу стати зимою» (Кривцов, 2024, «Падає ліс»).
БУДЕННІСТЬ	Повсякденні об'єкти як розкіш	«макарони-бантики з маслом», «смажена картопля» (Кривцов, 2024, «Я люблю:»).

Джерело: власна розробка автора

Ключові концепти збірки включають переплетення основних моделей, що дозволяє демонстрацію кількох когнітивних механізмів одночасно. Узяти концепт НУЛЬОВОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ у вірші «Вітаємо всіх на найжахливішому ток-шоу». По-перше, він ілюструє модель ВІЙНА ЯК МЕДІАШОУ/ВИДОВИЩЕ, що є прикладом іронічної компаративної конструкції у воннегутівському дусі: «Вітаємо всіх на найжахливішому ток-шоу // Війна // на телеканалі Забуття»; «плескайте в долоньки, поки вони у вас є // тупотіть ніжками, поки вони у вас є» (Кривцов, 2024, «Вітаємо всіх на найжахливішому ток-шоу»). По-друге, текст демонструє механізм фреймової деформації через зіткнення суспільного романтизованого фрейму ВІЙНИ з реальним травматичним досвідом. Очікування «яка вона чудова і романтична» різко контрастує з відповіддю учасника: «Андрію, розкажіть про себе, хто ви? // – Ніхто я і дім мій – спустошення» (Кривцов, 2024, «Вітаємо всіх на найжахливішому ток-шоу»). Відповідь Андрія виглядає як алюзія до Одиссея («Ніхто мене так звать»), яка в новому контексті набуває



екзистенційного виміру, коли концепт НУЛЬОВОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ репрезентує повне стирання суб'єктності війною. Сама метафора «дім мій – спустошення» через образ зруйнованого простору означає внутрішню пустелю психіки.

Концепт ЛЮБОВІ дозволяє розглянути механізм концептуальної градації від тілесного до космічного: «*волосся рікою вогнем пропливає між пальців*»; «*волосся – гардини і стеля і небо і Всесвіт*» (Кривцов, 2024, «*Волосся рікою вогнем пропливає між пальців*»). Метафора ВОЛОССЯ = РІЧКА активує семантику плинності, неутримності. Компонент «*вогнем*» створює оксюморонну конструкцію «*річка вогню*», що поєднує протилежні стихії, концептуалізуючи пристрасть. Висхідна градація «*гардини → стеля → небо → Всесвіт*» демонструє розширення простору від домашнього до космічного. У воєнному контексті збірки ця інтимна космологія стає АНТИ-ПРОСТОРОМ ВІЙНИ, альтернативним всесвітом, де замість чорноти смерті ми отримуємо вогонь пристрасті.

Концепт БУДЕННІСТЬ у вірші «Я люблю» ілюструє когнітивну трансформацію ЛЮБОВІ через зміщення об'єктної сфери від абстрактно-романтичних феноменів до елементарних проявів повсякденності. Когнітивна метафора «нормальність є розкіш» реалізується через перелік елементарних фізіологічних потреб: «*макарони-бантики з маслом*», «*смажена картопля*», «*зняти шкарпетки*», «*прийняти душ після чергування в бліндажі*» (Кривцов, 2024, «Я люблю:»). Вказані лексичні одиниці актуалізують фрейм повсякденного комфорту, що в екстремальному контексті набуває статусу бажаного, недосяжного ідеалу. Аксиологічна реконфігурація відображає адаптацію емоційної системи до умов, де базові потреби стають домінантними в ціннісній ієрархії.

Рекомендована структура методичних стратегій викладання емоціоконцептів розрахована на 4–6 академічних годин (аудиторних) та передбачає три змістові модулі.

Таблиця 3.

Рекомендована модульна структура вивчення теми

Модульний блок	Зміст модулю	Методичні аспекти
Модуль 1 (теоретичний)	Введення поняття емоціоконцепт. Теорії Лакоффа і Джонсона, Ковечеша, Філмора, Вежбицької.	Лекція з візуалізацією. Порівняння побутових та авторських метафор.
Модуль 2 (аналітичний)	Система концептів збірки «Вірші з бійниці»: ВІЙНА, НУЛЬОВА ІДЕНТИЧНІСТЬ, ЛЮБОВ, БУДЕННІСТЬ.	Аналіз поетичних текстів за картою концепту. Робота з таблицею концептів.
Модуль 3 (продуктивний)	Самостійний концептуальний аналіз. Порівняльний аналіз з іншими поетами.	Написання аналітичного есе. Групова дискусія. Рефлексія.

Джерело: власна розробка автора

При доборі фрагментів для аудиторного аналізу рекомендовано дотримуватися ряду принципів: а) принципу когнітивної виразності (обирати тексти, де механізм метафоричного перенесення є очевидним і легко верифікується студентами); б) принцип семантичного контрасту (поєднувати фрагменти, де той самий концепт реалізується через протилежні образні схеми); в) принцип аксіологічної насиченості (з обранням текстів, де ціннісна маркованість очевидна і підлягає обговоренню); г) принцип культурної референтності (враховувати, що ряд образів, таких як *весна*, *посівна*, *Голгофа*, має виразну національно-культурну специфіку).

Нижче подано чотири типи завдань для аудиторної та самостійної роботи, що вибудовані за принципом поступового ускладнення, від рецептивних (спостереження) до продуктивних (самостійний аналіз і творча реконструкція).



ЗАВДАННЯ 1 (рецептивний рівень). *Картування концептуальних метафор.*
Прочитайте наведені фрагменти і заповніть таблицю. Визначте концепт-джерело (*source domain*), концепт-мету (*target domain*) та когнітивний механізм (метафора, метонімія, оксюморон).

Фрагменти для аналізу:

а) «Намагаюсь почути власне серце // воно зроблене із металу» (Кривцов, 2024, «Я йду по чорній вулиці»).

б) «Волосся рікою вогнем пропливає між пальців» (Кривцов, 2024, «Волосся рікою вогнем пропливає між пальців»).

в) «Чорна весна // її чорне волосся з вугілля // чорні дощі» (Кривцов, 2024, «Хто не помер сьогодні»).

г) «На городах тіла: // посівна» (Кривцов, 2024, «На дорогах»).

Методична примітка для викладача: завдання можна виконувати в парах або малих групах, а потім зіставити результати в загальній дискусії. Особлива увага до механізму семантичної інверсії у фрагменті в).

ЗАВДАННЯ 2 (аналітичний рівень). *Фреймова деконструкція.* На матеріалі вірша «Вітаємо всіх на найжахливішому ток-шоу» проаналізуйте механізм зіткнення двох фреймів:

1. Суспільний фрейм РОМАНТИЗОВАНОЇ ВІЙНИ – які слоти він включає? Які очікування задає?

2. Фрейм НУЛЬОВОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ – чим відповідає ліричний герой? Яка інтертекстуальна алюзія закладена у відповіді?

3. Де відбувається когнітивний розрив між очікуванням і реальністю? Як його маркує Кривцов лексично і синтаксично?

Методична примітка для викладача: рекомендовано порівняти відповідь «Ніхто» Кривцова з гомерівською алюзією, що відкриває простір для міждисциплінарної розмови про архетипи та інтертекстуальність.

ЗАВДАННЯ 3 (компаративний рівень). *Аксіологічна реконфігурація ЛЮБОВІ.*
Порівняйте концепт ЛЮБОВ у двох системах:

а) Традиційний романтичний фрейм (об'єкт сфери: краса, близькість, почуття).

б) Фрейм у збірці Кривцова (об'єкт: «макарони-бантики з маслом», «смажена картопля», «зняти шкарпетки»).

Поясніть, яку когнітивну трансформацію фіксує ця зміна об'єктної сфери. Як вона пов'язана з поняттям «нормальність є розкіш» [11; 12]?

Методична примітка для викладача: це завдання добре підходить для письмового есе (400–600 слів) або розгорнутої усної відповіді. Можна запропонувати студентам спочатку записати власні асоціації з ЛЮБОВ'Ю, а потім зіставити з представленими Кривцовим.

ЗАВДАННЯ 4 (продуктивний рівень). *Самостійний концептуальний аналіз.* Оберіть один вірш зі збірки, не розглянутий в аудиторії, та виконайте повний концептуальний аналіз за схемою:

1. Визначте домінуючий емоціоконцепт та три рівні його архітектоники (ядро, периферія, ціннісна складова).

2. Ідентифікуйте щонайменше дві метафоричні моделі та опишіть їх з опорою на теорію Лакоффа і Джонсона.



3. Визначте, чи є культурно-специфічні компоненти [15], образи, прив'язані до українського контексту.

4. Сформулюйте висновок: як цей емоціоконцепт функціонує в системі збірки?

Обсяг: 600–900 слів. Обов'язкові посилання на теоретичні джерела.

Висновки. Збірка Кривцова «Вірші з бійниці» надає художній матеріал, де теоретичні механізми когнітивної поетики демонструються в їхній повній динаміці. Концепти не є статичними, вони трансформуються, зіштовхуються, руйнуються і перебудовуються під тиском екстремального досвіду. Для викладача-методиста збірка надає можливість показати, як три ключові теоретичні традиції, а саме теорія концептуальної метафори, фреймова семантика та аналіз семантичних примітивів, утворюють взаємодоповняльний інструментарій. З методичного погляду, запропонована трирівнева модульна структура забезпечує поступове формування аналітичної компетентності студентів-філологів. Завдання, вибудовані за принципом поступового ускладнення, дозволяють студентам переходити від рецептивного спостереження до продуктивного застосування категоріального апарату когнітивної поетики. Водночас документальна автентичність матеріалу забезпечує наукову репрезентативність і аксіологічну чутливість навчального процесу, перетворюючи аналіз поетичного тексту на форму інтелектуальної рефлексії.

Перспективи подальшої педагогічної розробки пов'язані з розширенням матеріальної бази, як в рамках дослідження вітчизняних, так і закордонних авторів (автентичні тексти при викладанні студентам іноземної філології). Порівняльний аналіз емоціоконцептів у збірці Кривцова та в поезії Сергія Жадана, Катерини Калитко, Тетяни Власової та інших відкриває простір для семінарських занять і курсових робіт. Окремим напрямком вже філологічного дослідження може стати вивчення концепту СТРАХУ як найменш розробленого у збірці, але потенційно найбільш продуктивного для теоретичного аналізу.



Список використаних джерел

1. Башманівська Л. А. Методика навчання української літератури: від теорії до практики: навчально-методичний посібник. Житомир: вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2024. 148 с.
2. Деркачова О.С. Homo viator у поезії Максима «Далі» Кривцова (на матеріалі збірки «Вірші з бійниці»). Українська література: історичний досвід і перспективи. № 5. 2025. С. 85-97. URL: <https://intranet.vspu.edu.ua/ukrlit/index.php/journal/article/view/50/46> (дата звернення: 07.03.2026).
3. Кривцов М. Вірші з бійниці [Електронне видання, без сторінок]. Київ: Наш формат, 2024. ISBN 978-617-8277-10-9.
4. Кривцов Максим. Фейсбук: персональна сторінка. 29 грудня 2023 року. URL: <https://www.facebook.com/profile.php?id=100011994764563> (дата звернення: 07.03.2026).
5. Максим Кривцов: Я мав жахливу мрію – ходити по Києву з автоматом. 19 квітня, 2023. URL: <https://pen.org.ua/maksym-kryvcov-ya-mavzhakhlyvu-mriyu-khodyty-po-kyevu-z-avtomatom> (дата звернення: 07.03.2026).
6. Матусяк Г. Міфологічні сценарії у збірці Максима Кривцова «Вірші з бійниці». Причорноморські філологічні студії. 2024. № 4. С. 69–74.
7. Микитюк Володимир. Іван Франко і методика викладання української літератури: навчально-методичний посібник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2017. 200 с. URL: https://dk-books.com/upload/iblock/1d3/1d3624a50b437d6b170c46d87e4bc012.pdf?srsltid=AfmBOoqrwJumb-3lL9_xs9vtuNCagS-HYmmuSlnoGON014aWBhCGZy5J (дата звернення: 07.03.2026).
8. Потєбня О. Естетика і поетика слова : збірник / пер. з рос. А.І. Колодна. Київ: Мистецтво, 1985. 301, [1] с. (Пам'ятки естетичної думки).



URL: <https://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001479> (дата звернення: 07.03.2026).

9. Яценко Т.О. Орієнтири методики навчання української літератури в ВНЗ наприкінці ХХ – початку ХХІ століття. «Українська література в загальноосвітній школі». Номер № 7-8. 2011. С. 15-17.

10. Lakoff G., Johnson M. *Metaphors We Live By*. Chicago: University of Chicago Press, 1980. 242 p.

11. Kövecses Z. *Metaphor and Emotion: Language, Culture, and Body in Human Feeling*. Cambridge: Cambridge University Press, 2000. 223 p.

12. Kövecses Z. *Emotion Concepts*. New York: Springer-Verlag, 1990. 230 p.

13. Fillmore Ch. J. *Frame Semantics*. *Linguistics in the Morning Calm* / ed. by Linguistic Society of Korea. Seoul: Hanshin Publishing Co., 1982. P. 111–137.

14. Langacker R. W. *Cognitive Grammar: A Basic Introduction*. Oxford: Oxford University Press, 2008. 562 p.

15. Wierzbicka A. *Emotions Across Languages and Cultures: Diversity and Universals*. Cambridge: Cambridge University Press, 1999. 349 p.